

KLIMAATIMPACT VAN HET GROTE GELD

de rol van Nederlandse banken in de financiering
van's werelds grootste vleesproducenten

**>FEED
BACKEU**

INHOUD

INLEIDING	3
VEELGEBRUIKTE TERMEN	4
STIJGENDE VLEESCONSUMPTIE EN TOENEMENDE MARKTCONSOLIDATIE	5
DE NOODZAAK OM INDUSTRIËLE VEETEELT TE VERMINDEREN VOOR EEN LEEFBARE PLANEET	6
DE CIJFERS	7
WIE ZIJN 'S WERELDS GROOTSTE VLEESPRODUCENTEN?	12
TE GROOT VOOR HERVORMING	14
WAT DOEN ING EN RABOBANK AAN KLIMAATVERANDERING EN DE ROL VAN INDUSTRIËLE VEETEELT?	15
ONZE EISEN AAN ING EN RABOBANK:	16
AANBEVELINGEN VOOR BELEIDSMAKERS:	17
BANKEN EN INDUSTRIËLE VEETEELTBEDRIJVEN IN DE SCOPE VAN DIT RAPPORT	18
OVERZICHT FINANCIERING DOOR NEDERLANDSE BANKEN	20
REFERENCES	22

Industriële veeteeltbedrijven zijn grote veroorzakers van klimaatverandering, ontbossing van belangrijke ecosystemen, schendingen van mensenrechten en arbeidsrechten, pandemierisico's. Hun bestaan is niet te verenigen met de overgang naar lagere aantallen vee en duurzamere diëten. Terwijl dat cruciaal is om de klimaatcrisis een halt toe te roepen en de wereld binnen planetaire grenzen te houden.

De grootschalige industrialisatie van vlees- en zuivelproductie is alleen mogelijk door de enorme kapitaalsteun van grote banken en investeerders. Multinationale industriële veeteeltbedrijven overheersen de wereldmarkt. Als een van 's werelds toonaangevende handelscentra in de landbouw spelen Nederland en grote banken zoals Rabobank en ING een centrale rol bij het faciliteren van de uitbreiding van reuzenbedrijven voor veeteelt en veevoerverwerkers. Dat gaat ten koste van kleinschalige boerenbedrijven en de natuur.

Nederlandse banken zoals ING, ABN Amro en Rabobank financieren de industriële veehouderij. Dit ondermijnt belangrijke toezeggingen die de banken eerder deden op het gebied van klimaat, biodiversiteit, ontbossing, mensenrechten en corruptie. Door analyse van een dataset over de financieringsactiviteiten van Nederlandse banken met betrekking tot 55 van 's werelds grootste vlees-, zuivel-

en diervoederbedrijven onthult dit rapport de omvang van de financiering door Nederlands' grootste sponsors van de industriële veehouderij: de ING en Rabobank.

Dit document bevat een oproep aan deze banken om te stoppen met het financieren van de massaproductie van vlees en zuivel vanwege de buitensporige klimaat-, sociale en milieu-impact. We benadrukken ook het belang van de overheid bij de terugdringing van industriële veehouderij, inclusief hervorming van het huidige subsidiestelsel en regulering van het particuliere financieringssysteem, beide essentiële factoren in de snelle groei van de sector.

In dit rapport leggen we de nadruk op vijf van 's werelds grootste vleesproducenten, omdat daar de grootste stappen voor het klimaat gemaakt kunnen worden. Maar de impact van de toenemende industriële veeteelt wordt ook dichterbij huis gevoeld, in Nederland. Ook hier heeft de uitbreiding van megaboerderijen geleid tot faillissementen van kleinschalige boeren. Bovendien is het niemand ontgaan dat Nederland kampt met een stikstofprobleem, en dat de waterkwaliteit onder elk Europees peil ligt.

In januari 2023 heeft Feedback EU [een factsheet gepubliceerd](#) die de klanten van Rabobank verder in beeld brengt.

Opgehokte runderen in Sao Paulo. Credit: Alf Ribeiro / Shutterstock.com

INDUSTRIËLE VEETEELT

Industriële veeteelt is de grootschalige productie en verwerking van vlees, zuivel en eieren door grote bedrijven. Kenmerkend voor industriële veehouderijen is het gebruik van geavanceerde technologieën en systemen om maximale productie te realiseren met minimale inputkosten en ruimte, wat vaak leidt tot een hoge concentratie van dieren en intensief gebruik van grondstoffen zoals voer, water en medicijnen. Industriële veeteeltbedrijven zijn vaak multinationale ondernemingen. De industriële landbouwpraktijk, waarbij grote aantallen dieren worden gefokt en gehouden voor de productie van vlees, eieren, zuivel en andere dierlijke producten, is onlosmakelijk verbonden met dierenleed, klimaat- en milieuproblemen en volksgezondheidsrisico's.

DOORLOPEND KREDIET

Doorlopend krediet biedt een bedrijf de mogelijkheid om een lening af te sluiten bij een bank (of, vaker, een bankensyndicaat^a) wanneer het dringend financiering nodig heeft. Vergelijkbaar met een creditcard in die zin dat bedrijven de doorlopende faciliteit kunnen gebruiken tot een bepaalde limiet, maar ze hoeven dat niet te doen. Doorlopende kredieten worden vaak afgesloten voor een periode van vijf jaar en vervolgens vernieuwd, maar veel bedrijven heronderhandelen jaarlijks hun doorlopende kredietfaciliteit met hetzelfde bankensyndicaat. Bedragen, rentetarieven, kosten en deelnemende banken kunnen elk jaar iets veranderen.

We kunnen de waarden die zijn opgenomen via doorlopende kredietfaciliteiten niet zien, noch de waarden die zijn opgenomen en terugbetaald over een bepaalde

periode. Dit komt doordat de cijfers die beschikbaar zijn in financiële databases het potentiële financieringsbedrag zijn dat de financiële instelling zich voorlopig heeft voorgenomen beschikbaar te stellen aan de klant. De daadwerkelijke financiering die de klant heeft gebruikt, wordt niet bekendgemaakt – dit kan hoger of lager zijn dan het door de financiële instelling overeengekomen limiet. Daarom moeten de totalen in dit rapport over doorlopende kredietfaciliteiten alleen worden beschouwd als schattingen.

OBLIGATIE-UITGIFTEN

Het uitgeven van obligaties houdt in dat een grote lening in kleine stukjes wordt gesneden en elk stuk afzonderlijk wordt verkocht. Deze worden verhandeld op de beurs. Om obligaties uit te geven, heeft een bedrijf de hulp nodig van een of meer (investerings-)banken die een bepaald bedrag aan obligaties onderschrijven. Onderschrijven komt in feite neer op kopen met de bedoeling te verkopen aan investeerders. Als de investeringsbank er niet in slaagt alle obligaties die zij heeft onderschreven te verkopen, zal zij uiteindelijk eigenaar worden van de resterende obligaties.

ZAKELIJKE LENINGEN

Bedrijven lenen geld van een financiële instelling, met een vervaldatum waarop ze het terug moeten betalen met rente. Zakelijke langetermijnleningen zijn bijzonder nuttig voor het financieren van uitbreidingsplannen.

a Een bankensyndicaat is een groep van banken die samenwerken om een groot krediet te verstrekken aan een bedrijf of instelling.

STIJGENDE VLEESCONSUMPTIE EN TOENEMENDE MARKTCONSOLIDATIE

Huidige niveaus van mondiale vleesproductie zijn ongekend: dagelijks worden er wereldwijd 900 duizend koeien, 1,4 miljoen geiten, 1,7 miljoen schapen, 3,8 miljoen varkens en 202 miljoen kippen geslacht¹.

Dierlijke producten zijn big business. In 2021 werd de marktwaarde van de sector wereldwijd op 833 miljard euro geschat, met een verwachte groei naar 1257 miljard euro in 2027². De groei in de productie wordt grotendeels gedreven door de overconsumptie van vlees en zuivel door 's werelds rijkste landen. Zo is de vleesconsumptie in Nederland meer dan twee keer zo hoog als het wereldgemiddelde³ ⁴. Maar de vraag naar dierlijke producten neemt ook toe door de groeiende middenklasse in landen met een bovengemiddeld inkomen zoals China, Mexico en Maleisië⁵.

Meer en meer van de productie komt in handen van een kleine groep zeer grote bedrijven. Zij vormen de kern van het *veeteelt-industrie complex* – de overlappende juridische, politieke en zakelijke structuren die de veeteeltindustrie ondersteunen. De top van de industriële veeteeltbedrijven kunnen zich scharen onder de grootste aanjagers van een voedselsysteem dat fundamenteel verbonden is met klimaatverandering, ontbossing, schendingen van mensenrechten en arbeidsrechten, pandemierisico's en dierenwelzijnsmisstanden.

Groeiende productie van dierlijke producten wordt grotendeels gedreven door de overconsumptie van vlees en zuivel door 's werelds rijkste landen.
Credit: defotoberg / Shutterstock.com

DE NOODZAAK OM INDUSTRIËLE VEETEELT TE VERMINDEREN VOOR EEN LEEFBARE PIANEET

Als aanjagers van klimaatverandering staan tegenwoordig de fossiele brandstofgiganten centraal in de publieke belangstelling. Maar ook industriële veehouderijbedrijven, en hun honger naar groei, spelen een grote rol: veeteelt is al verantwoordelijk voor minstens 16,5 procent van de totale door de mens veroorzaakte broeikasgasemissies.

De industrie stoot niet alleen koolstofdioxide (CO_2) uit, maar ook methaan (CH_4) en lachgas (N_2O). Deze laatste twee gasen zijn krachtige broeikasgasen: hoewel ze niet zo lang in de atmosfeer blijven als CO_2 , is hun respectieve potentieel om bij te dragen aan klimaatverwarming ongeveer 25 keer (CH_4) en 300 keer (N_2O) hoger dan dat van CO_2 .

De emissies van de intensieve veeteelt zijn verworven door de gehele productieketen: enterische methaan-emissies, oftewel de boeren en de scheten van de beesten zelf, veranderingen in landgebruik door bijvoorbeeld ontbossing, voerproductie, mest en verwerking en transport. Rundvleesproductie is notoir koploper in het veroorzaken van broeikasgasemissies.

De huidige trends van groeiende veeteelt, liggen op ramkoers met de 1,5 graden opwarming afgesproken in het Parijs-akkoord. In de woorden van Prof. Hans Pörtner, wetenschapper en medevoorzitter van het IPCC: "Zonder de consumptie van vlees te verminderen en te stoppen met de bijbehorende hoog intensieve landbouwsystemen, zullen we niet in staat zijn om de opwarming van de aarde tot 1,5 graden te houden."⁶

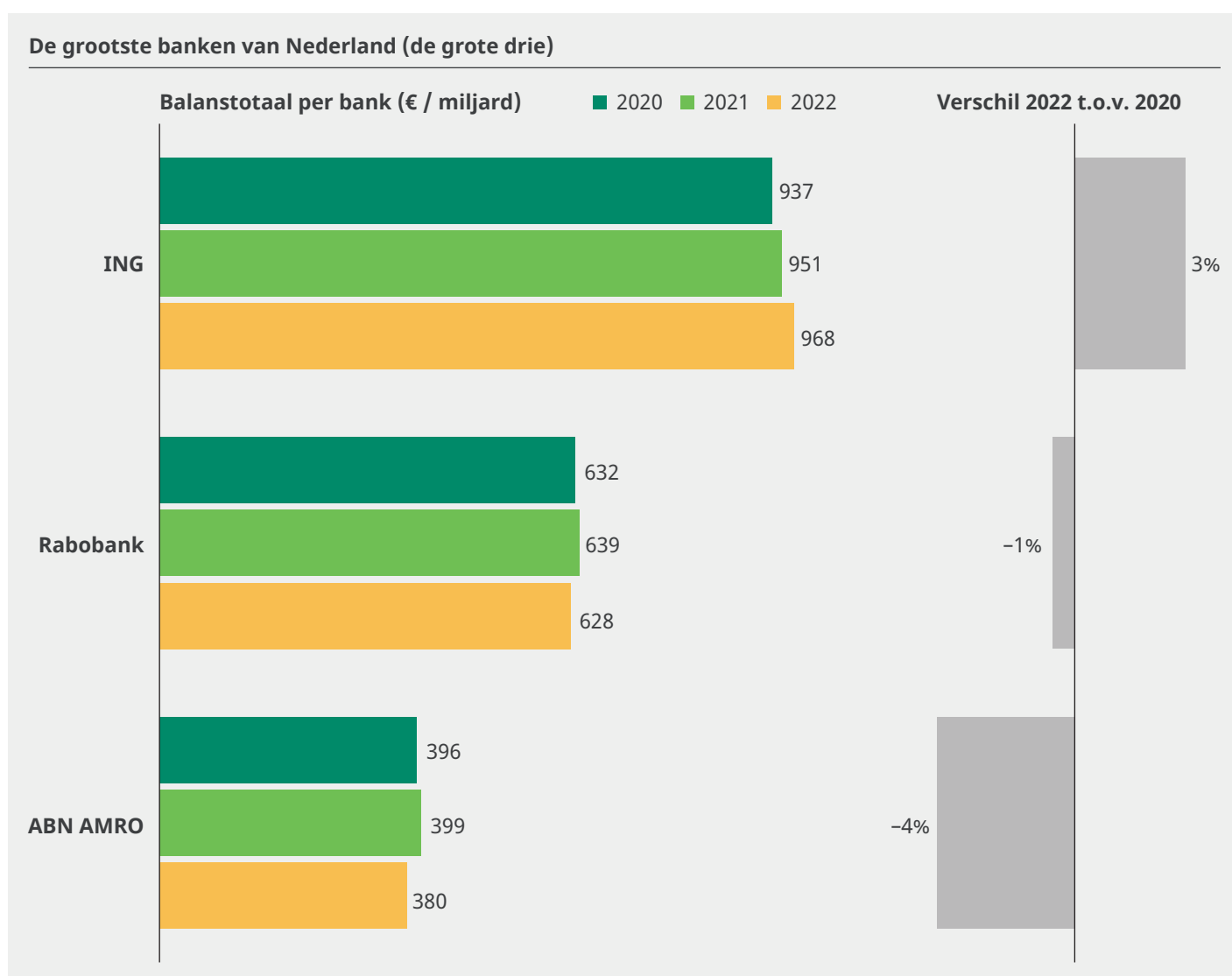

Grootschalige runderveeteelt in zogeheten 'feedlots' in Brazilië. Credit: PARALAXIS / Shutterstock.com

FINANCIERING DOOR NEDERLANDSE BANKEN: ING EN RABOBANK IN DE WERELDWIJDE TOP 10

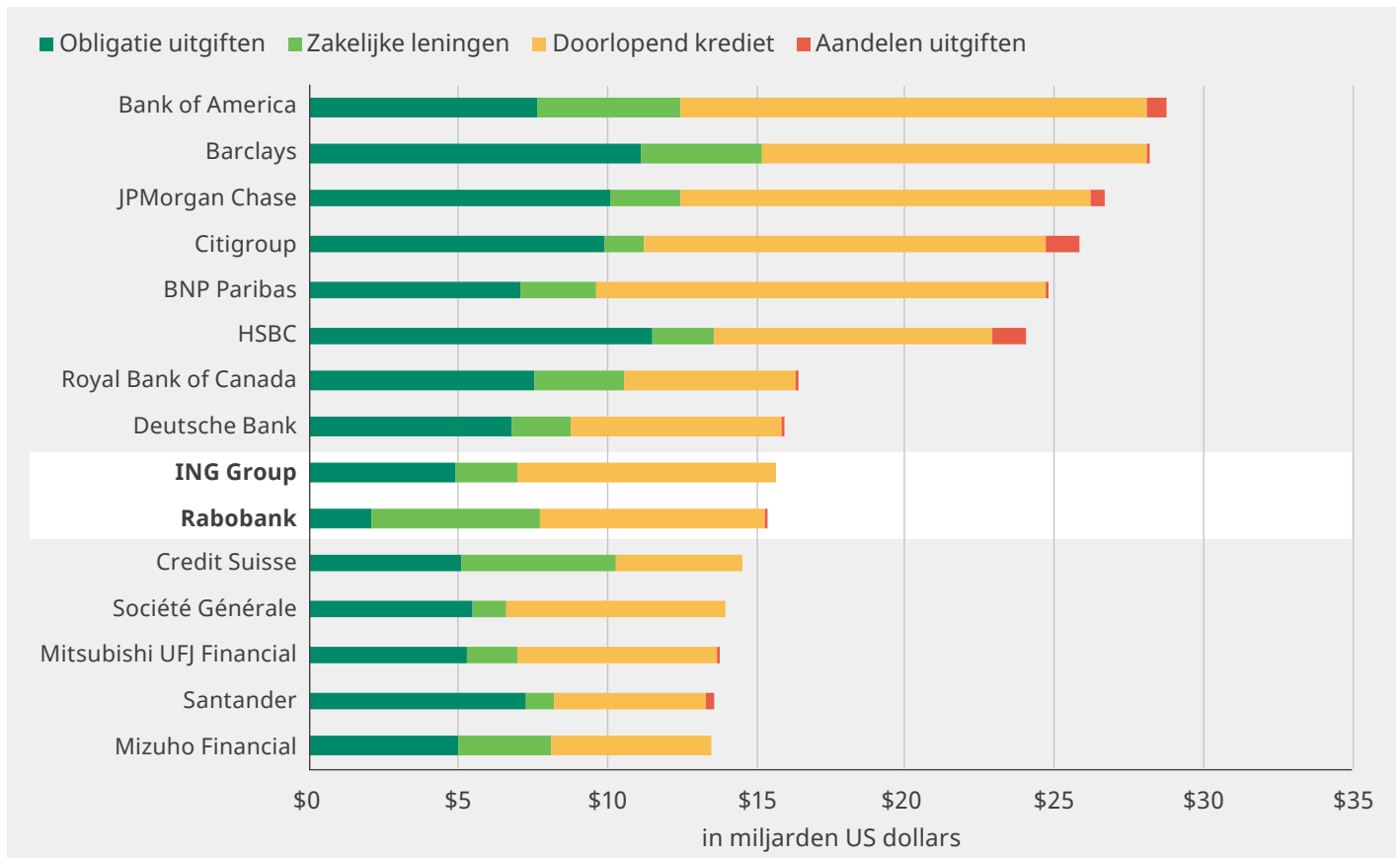
Voor dit rapport hebben we gekeken naar een dataset van de 55 grootste industriële veeteeltbedrijven (zie verantwoording). Hierin zijn de drie grootste Nederlandse banken meegenomen: ING, Rabobank en ABN Amro, die tezamen 84 procent van de Nederlandse assets^b bezitten ⁷.

Figuur 1: Marktaandeel per bank

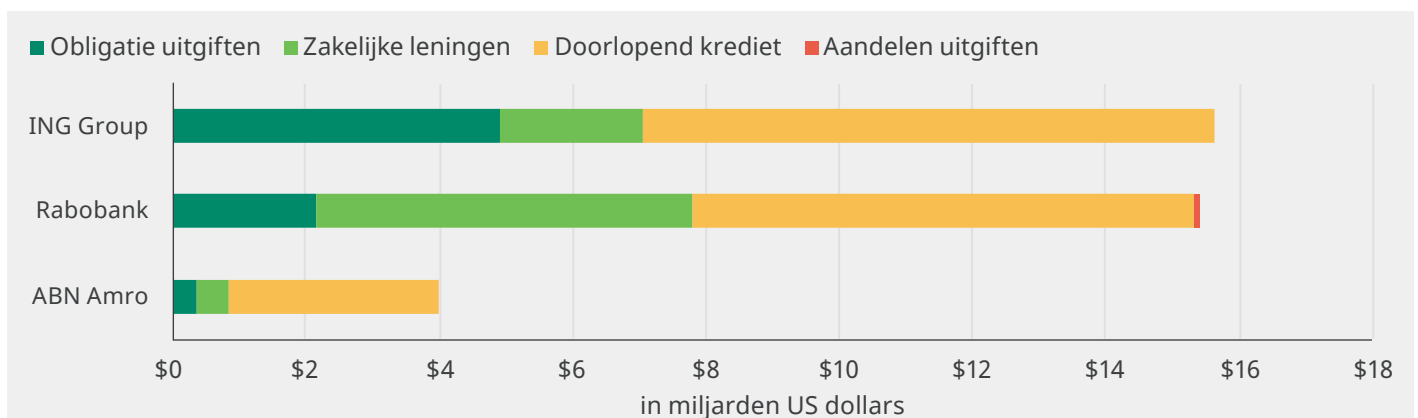

Bron: Jaarverslagen Nederlandse banken, Banken.nl analyse

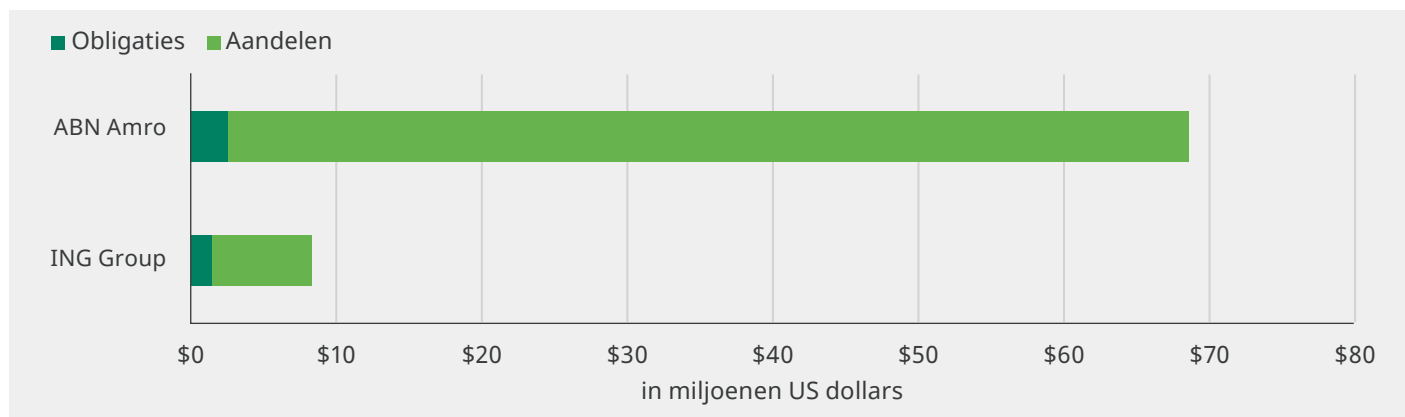
^b Met assets wordt bedoeld: vermogensbestanddelen.

Figuur 2: Top 10 financiers van de industriële veeteelt wereldwijd

ING en Rabobank staan samen in de top tien van grootste financiers van de sector wereldwijd: zij verstrekten zakelijke leningen en doorlopend krediet en stonden garant bij obligatie-uitgiften. Op nummer 9: ING met \$15,6 miljard in kredieten, op de hielen gevolgd door Rabobank op nummer 10, met \$15,4 miljard. De Rabobank faciliteerde ook het uitgeven van aandelen (voor zo'n \$91 miljoen).

Figuur 3: Financiering 55 grootste industriële veeteeltbedrijven per bank

Tezamen hebben de drie grootste Nederlandse banken, ING, Rabobank en ABN Amro, tussen 2015 en 2023 minstens \$35 miljard verstrekt aan financiering aan 55 van 's werelds grootste vee- en diervoederbedrijven. De Rabobank verstrekte de meeste zakelijke leningen van alle drie: \$5,7 miljard.

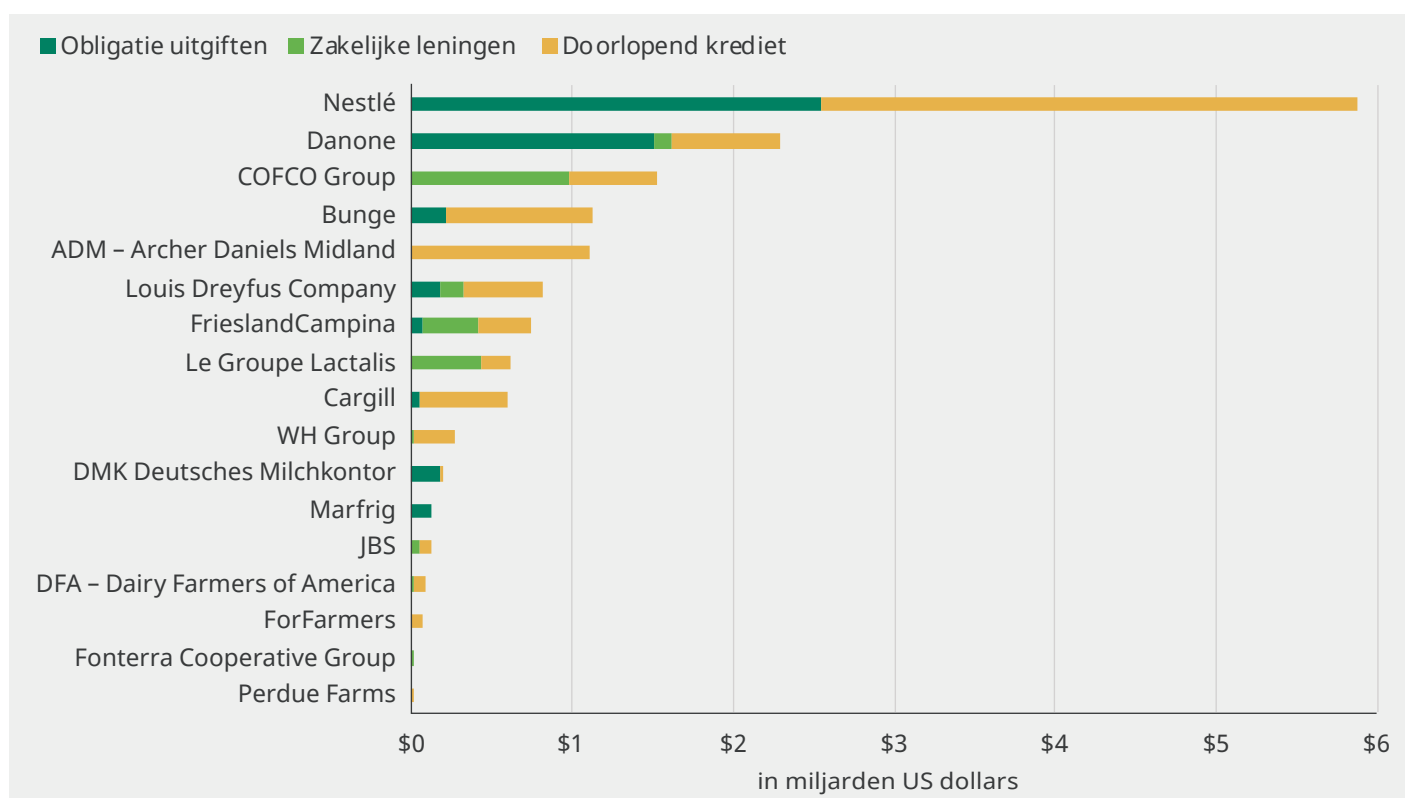
Figuur 4: Obligaties en aandelen in 55 grootste industriële veeteeltbedrijven ABN en ING

ABN Amro en ING bezaten ook voor \$77 miljoen aan obligaties en aandelen in deze bedrijven.

ING DIK IN DE ZUIVEL EN SOJA

Koploper ING stak het meeste geld in zuivelgiganten Nestlé en Danone, voor \$5,9 miljard en \$2,3 miljard respectievelijk. Ook stak ING miljarden in sojahandelaren, COFCO (\$1,5 miljard), Bunge (\$1,1 miljard) en Archer Daniels Midland (\$1,1 miljard).

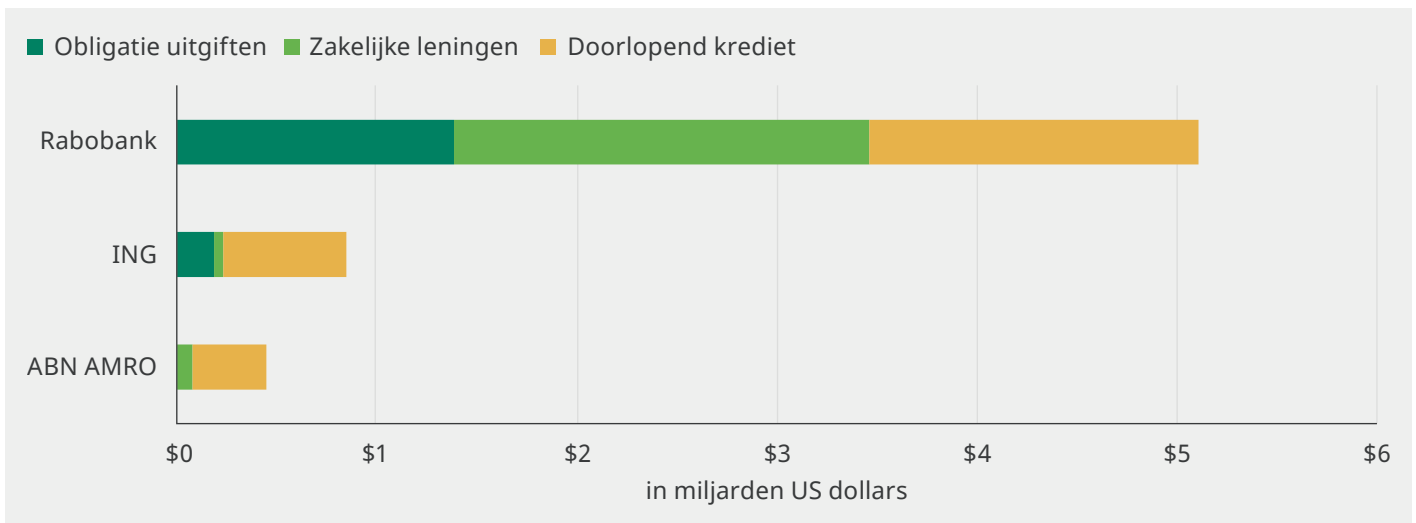
De klimaateffecten van zuivel en soja zijn ruim bekend. COFCO wordt rechtstreeks gelinkt aan ontbossing⁸, net als Bunge⁹.

Figuur 5: Financiering van 55 grootste industriële veeteeltbedrijven door ING

RABOBANK GROOTSTE FINANCIER BIG MEAT

ABN Amro, ING en de Rabobank hebben in de periode van 2015 tot 2023 in totaal minstens \$6,4 miljard aan financiering verstrekt aan vijf van de grootste industriële veehouderijbedrijven – JBS, Marfrig, Cargill, Tyson Foods en Minerva. Dat was inclusief \$2,2 miljard aan bedrijfsleningen, het faciliteren van \$1,6 miljard aan obligatie-uitgiftes en \$2,6 miljard aan kredietfaciliteiten op doorlopende basis.

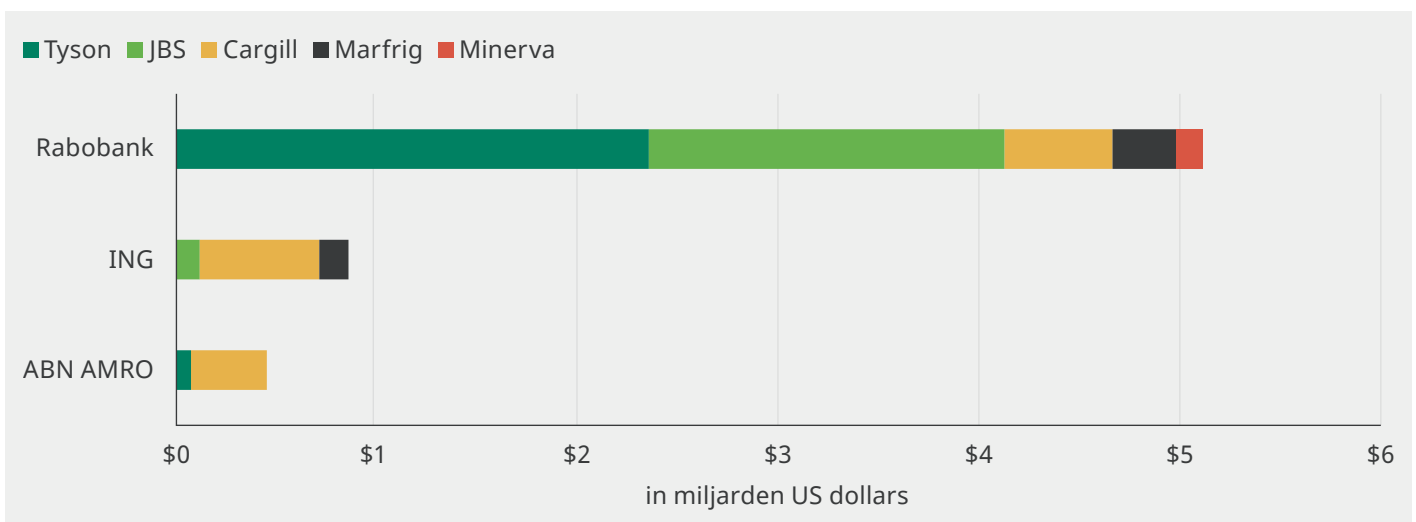
Figuur 6: Miljoenen dollars in vijf van de grootste vleesbedrijven per bank, gesplitst op type financiering

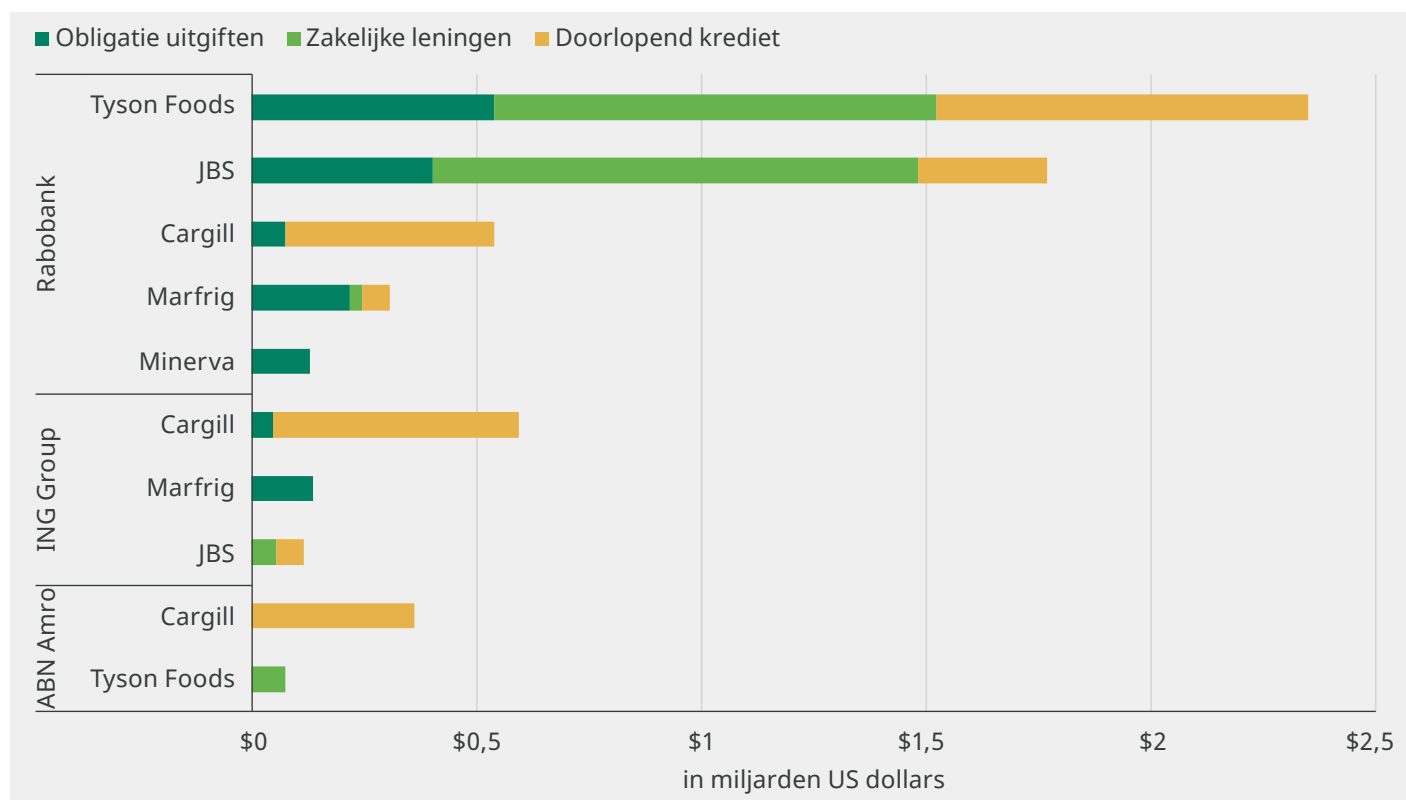

\$5,1 miljard van deze financiering kwam van de Rabobank, die zichzelf daarmee tot Nederlands grootste financier van Big Meat gekroond heeft. Het meeste geld stak Rabobank in vleesmonopolist Tyson: \$2,4 miljard.

Opvallend is dat Cargill een lieveling is van de Nederlandse banken: alle drie de Nederlandse banken steken daar honderden miljoenen dollars in, de ING zelfs nog meer dan Rabobank.

Figuur 7: Financiering van vijf van de grootste vleesbedrijven per bank per bedrijf

Figuur 8: Financiering vijf van de grootste bedrijven, per bedrijf per bank, met typen financiering

WIE ZIJN 'S WERELDS GROOTSTE VLEESPRODUCENTEN?

JBS, Marfrig, Cargill, Tyson Foods en Minerva. Vijf megavleesproducenten die niet alleen in de top 55 grootste van de Friends of the Earth lijst staan, maar ook de top van de CO₂-eq-uitstoters sieren.

Dit zijn vleesbedrijven van een schaal die de gemiddelde Nederlandse boer doet verbleken. Tezamen waren deze bedrijven in 2016 verantwoordelijk voor een geschatte 559 megaton CO₂-eq uitstoot¹⁰. Dat is meer dan Shell of BP in 2015¹¹.

JBS

JBS (José Batista Sobrinho Sociedade Anônima), 's werelds grootste vleesproducent en de op een na grootste voedselonderneming, leidt zo'n 77 duizend koeien per dag naar de slachtbank. Het hoofdkantoor is gevestigd in São Paulo, Brazilië, en het bedrijf bezit zeventig verschillende merken en meer dan 450 productie-eenheden en verkooppunten in meer dan twintig landen, met 250 duizend werknemers en markttoegang tot 190 landen wereldwijd. In 2020 rapporteerde JBS een nettowinst van meer dan 50 miljard euro¹².

JBS heeft de grootste klimaatvoetafdruk van alle vleesbedrijven ter wereld, naar schatting veroorzaken de activiteiten van het bedrijf meer broeikasgassen dan Spanje^{13 14}. Het grootste vleesbedrijf ter wereld heeft zelfs toegegeven dat het vee betreft van illegaal ontbost land in de Amazone.¹⁵

TYSON

In het jaarverslag van Tyson over 2020 registreerde het bedrijf 139 duizend werknemers en een omzet van \$43,2 miljard. In dezelfde periode registreerde het de capaciteit om acht miljoen koeien, 24 miljoen varkens en twee miljard kippen te slachten in 204 in de VS gevestigde slachtfaciliteiten die eigendom zijn van of gehuurd worden door Tyson.¹⁶

In 2021 was het een van 's werelds grootste uitstotende veehouderijbedrijven, en veroorzaakte het meer uitstoot dan Roemenië¹⁷. Dat weerhield de vleesgigant er niet van te proberen zichzelf te positioneren als een klimaatleider, door 30 procent reductie van de uitstoot per kilo vlees in 2030¹⁸ aan te kondigen. Aangezien Tyson van plan is de vleesproductie uit te breiden, zullen de totale uitstoot van de toeleveringsketen toenemen, zelfs als deze doelen worden behaald.¹⁹

CARGILL

Cargill is een van de grootste bedrijven ter wereld en 's werelds op een na grootste vleesverwerker. Het heeft 155 duizend werknemers en opereert in zeventig landen. Het werd opgericht in 1865. Cargill heeft meer dan zestig dochterondernemingen.

Cargill was in 2016 verantwoordelijk voor meer broeikasgasemissies dan Griekenland²⁰. Daarnaast wordt Cargill ook gelinkt aan ontbossing in het Amazonegebied, door financiering van landruimingoperaties voor sojateelt om varkens, kippen en koeien te voeden²¹. Naar schatting was het betrokken bij 66.189 hectare ontbossing tussen 2019 en 2021, waarvan 13.850 hectare waarschijnlijk illegale ontbossing betrof.²²

Cargill was betrokken bij 66.189 hectare ontbossing tussen 2019 en 2021. Credit: PARALAXIS / Shutterstock.com

MARFRIG

Marfrig behoort tot de drie grootste vleesverwerkers in Brazilië, naast JBS en Minerva. Het hoofdkantoor is gevestigd in São Paulo en opereert in elf landen. Het bezit twintig slachthuizen en diverse andere verwerkingsfabrieken in Brazilië, Argentinië, Chili, Uruguay en de Verenigde Staten. Marfrig exporteert naar meer dan honderd landen en is de op een na grootste rundvleesproducent ter wereld. Het heeft een slachtcapaciteit van ongeveer 11.100 dieren per dag.²³

In 2021 was Marfrig een van de grootste uitstoters onder alle wereldwijde veehouderijbedrijven²⁴, met een uitstoot die kan wedijveren met die van België²⁵ of van de gehele veehouderijsector van Australië²⁶.

MINERVA

Minerva is een Braziliaans veehouderijbedrijf en een van de grootste Zuid-Amerikaanse bedrijven die betrokken zijn bij de productie van rundvlees en bijproducten, vleesverwerking en de export van vee. Het bedrijf exploiteert 25 slachthuizen voor runderen verspreid over Brazilië, Paraguay, Argentinië, Uruguay en Colombia, met een gecombineerde slachtcapaciteit van 29.350 stuks vee per dag²⁷. Het exploiteert ook vier schapenslachthuizen in Australië en drie verwerkingsfabrieken in Brazilië en Argentinië. Minerva is de op een na grootste rundvleesexporteur van Brazilië (na JBS), en exporteert voornamelijk naar de VS en Europa. De uitstoot van Minerva in 2016 is te vergelijken met de uitstoot van Denemarken^{28 29}

In het kort: deze bedrijven zijn te groot om hervormd te worden. De industriële praktijk en schaal zijn fundamenteel onhoudbaar en niet te verenigen met een leefbare planeet. Er zijn biologische grenzen aan hoeveel de emissie-intensiteit van veehouderij (emissies per kilogram vlees of zuivel) kan worden verminderd. Verdere verlaging van uitstoot kan alleen bij vermindering van het aantal dieren. Zelfs de allerlaagste impact vlees- en zuivelproducten veroorzaken bijna altijd aanzienlijk meer milieuschade dan de hoogste impact plantaardige en graanproducten³⁰.

De meeste hervormingen van veehouderijpraktijken zoals voederadditieven, bodemkoolstofvastlegging en biogasproductie bieden slechts beperkte mogelijkheden voor emissiereductie. Geen van de grote veehouderijbedrijven die in deze briefing zijn behandeld, heeft momenteel plannen om hun vleesproductie of verwerking aanzienlijk te verminderen – in plaats daarvan plannen velen een aanzienlijke groei. Zo zei JBS bijvoorbeeld in 2023 dat het een toename van 70 procent in de mondiale consumptie van dierlijke eiwitten tegen 2050 plant.

Een minderheid van industriële veehouderijbedrijven is begonnen met diversificatie naar vlees- en zuivelalternatieven. Zo nam JBS plantaardig merk Vivera over in 2021³¹. In het licht van hun streven naar groei van dierlijke eiwitconsumptie, kan dit alleen beschouwd worden als extraatje: een vergroting van het marktaandeel, geen serieuze inzet op vermindering van veeteelt.

De kernactiviteit van grote veehouderijbedrijven, namelijk de massaproductie van vlees en zuivel op grote schaal, is in het licht van de klimaatcrisis onhoudbaar. Net als bij fossiele brandstofbedrijven hebben ze belang bij behoud van de status quo. Daarom verzetten zij zich tegen vermindering van de veehouderij, terwijl dat nodig is om de klimaatcrisis binnen de perken te houden en binnen planetaire grenzen te blijven.

Het zou dan niet hoeven te verbazen dat de vee-industrie miljoenen heeft uitgegeven aan lobby tegen elke overgang naar diëten met minder vlees die hun groei zou kunnen beperken, en desinformatie heeft verspreid om de impact van vleesproductie op het klimaat te bagatelliseren. De vlees- en zuivelindustrieën hebben tussen 2014 en 2020 \$30 miljoen uitgegeven aan lobbyen in de VS en \$18 miljoen aan lobbyen in de EU. De parallellen met de lobby van fossiele brandstofbedrijven die desinformatie over het klimaat hebben verspreid en hebben gelobbyd tegen effectief beleid zijn onmiskenbaar.

Laten we vooropstellen dat het prima mogelijk is de banden met deze bedrijven te verbreken. Eerder gingen verscheidene Nederlandse pensioenfondsen voor in deze belangrijke stap voor het klimaat. Ze stapten uit grote Braziliaanse vleesbedrijven, omdat die niet meer aan hun duurzaamheidseisen voldoen. Zo verkocht het Pensioenfonds Zorg en Welzijn aandelen in vleesgigant Marfrig. Ambtenarenpensioenfonds ABP deed hetzelfde en verkocht ook de aandelen in Minerva³².

WAT DOEN ING EN RABOBANK AAN KLIMAATVERANDERING EN DE ROL VAN INDUSTRIËLE VEETEELT?

ING

De ING wijdt een speciaal stuk op zijn website over vlees, zuivel en klimaat³³. Daar geven ze aan ruim op de hoogte te zijn van de impact op de sector. Toch kan hun suggestie voor 'de grootste klimaatwinst' niet serieus genomen worden:

'Het terugdringen van de emissies van vlees- en zuivelfabrieken gaat vooral over verbetering van de energie-efficiëntie, elektrificatie van productieprocessen en de overschakeling op hernieuwbare energiebronnen.'

Wanneer het gaat om het verminderen van de uitstoot van de bedrijven, wordt er met geen woord gerept over minder dieren. Er wordt slechts fors ingezet op technologie:

'Op bedrijfsniveau draait het om het verminderen van de CO₂-voetafdruk van dieren (bijvoorbeeld door fokken, betere gezondheid en het gebruik van additieven om de methaanuitstoot te verminderen), veevoer (verschuiving naar ontbossingsvrije en meer co- en bijproducten), mest (behandeling en verwerking) en energieverbruik op het bedrijf.'

Inzetten op zogeheten techfixes is een bekende greenwashing techniek: beweren dat 'nieuwe', 'groene' en 'innovatieve' technologieën de uitstoot zo goed kunnen verminderen dat de industrie (meer) vlees en zuivel kan blijven produceren³⁴.

De ING doet vooral verslag van de plannen van de sector, maar lijkt geen verantwoordelijkheid te nemen voor de rol van financiële dienstverlener, die toch al deze uitstoot mogelijk maakt. De ING lijkt vooral te vinden dat de sector zichzelf moet verduurzamen en ziet zichzelf als begeleider van het proces. Zo schuift het alle verantwoordelijkheid af.

RABOBANK

Rabobank publiceerde recent nog een klimaatpolicy met de belofte er alles aan te doen om zich aan het Parijs-akkoord te houden: 'As Rabobank, we believe we need to rapidly reduce our climate impact to get it in line with pathways limiting global warming to 1.5°C. Rabobank is focused on delivering on our commitment to transition all operational and attributable GHG emissions from our lending and investment portfolios to align with 1.5°C pathways by mid-century or sooner.'³⁵

Welke rol ziet Rabobank daarin voor zichzelf weggelegd? Voornamelijk werken aan de eigen uitstoot, zoals minder vlieguren voor het personeel, en het uitzoeken hoeveel uitstoot er nu precies in de keten plaatsvindt voordat er serieus actie wordt ondernomen. Net als ING vindt Rabobank het verminderen van uitstoot vooral een zaak van bedrijven zelf: 'Rabobank supports its clients and business partners on their journey to become more sustainable.'

Opmerkelijk is het beleggingsbeleid van het pensioenfonds van de medewerkers van Rabobank: het Rabo-pensioenfonds belegt niet in de JBS, Marfrig en Minerva, omdat dat niet past in het verantwoordbeleggingsbeleid.³⁶

ONZE EISEN AAN ING EN RABOBANK:

- Stop per direct alle financiële diensten aan JBS, Tyson, Cargill, Marfrig en Minerva in relatie tot industriële vleesproductie.
- Neem dringende maatregelen om sectorspecifieke milieudoelstellingen en actieplannen voor de landbouwsector te publiceren en te implementeren om alle financiering voor de landbouwsector in lijn te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs en het Mondiale Biodiversiteitskader. Actieplannen moeten het volgende omvatten:
 - Erken de noodzaak van een rechtvaardige overgang naar meer kleinschalige agro-ecologische veehouderij en duurzame, gezonde eetpatronen met aanzienlijk lagere consumptie van vlees en zuivel.
 - Voer krachtig beleid om ontbossing en biodiversiteitsverlies te stoppen, pandemierisico's te verminderen, lucht- en watervervuiling te verminderen en menselijke en arbeidsrechten te respecteren, inclusief de rechten van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen. Hanteer een zero-tolerance beleid voor geweld tegen mensenrechten, land en milieuverdedigers, en zet een robuust klachtenmechanisme op.
- Als onderdeel van deze actieplannen: stop alle nieuwe financiering aan grote industriële veehouderij en veevoerbedrijven (zoals de andere 50 bedrijven genoemd in dit rapport), waaronder:
 - Geen nieuwe bedrijfsleningen of doorlopende kredietfaciliteiten, of vernieuwing van dit soort financiering.
 - Geen ondersteuning van aandelenuitgifte of obligatie-uitgiftes.
 - Verkoop alle aandelen en obligaties binnen de komende drie jaar.
- Ga in gesprek met klanten in de voedingsmiddelensector, detailhandel en horeca om ervoor te zorgen dat zij tijdgebonden doelen invoeren om substantieel vlees en zuivel te verminderen in hun voedselaankopen en menu's in lijn met het Klimaatakkoord. Voortdurende financiering aan bedrijven in deze sectoren moet afhankelijk zijn van adequate maatregelen.
- Ga in gesprek met kleinschalige veehouders en geef ondersteuning om over te stappen naar lagere veehouderijniveaus en zich te diversifiëren naar natuurherstel en/of meer op planten gebaseerde productie, indien van toepassing.

AANBEVELINGEN VOOR BELEIDSMAKERS:

- Reguleer particuliere banken om ervoor te zorgen dat ze alle financiering voor industriële veehouderijbedrijven uitfasen.
- Stop met subsidies aan grote veehouderijbedrijven en zet die middelen in om een rechtvaardige overgang naar lagere vlees- en zuivelproductie te ondersteunen, inclusief maatregelen ter bescherming van werknemers in de industriële veehouderijsector, kleinschalige boeren en burgers.
- Voer beleid in om een rechtvaardige overgang naar lagere vlees- en zuivelconsumptie te bevorderen. Bijvoorbeeld: zorg dat openbare aanbestedingen van maaltijden voor instellingen zoals scholen en ziekenhuizen in lijn zijn met gezonde, duurzame diëten.
- Reguleer industriële veehouderijbedrijven door limieten te stellen aan vervuiling van water, lucht en bodems, het belasten van emissies (inclusief methaan en lachgas), het tegengaan van ontbossing als gevolg van begrazing en diervoeder, het vergroten van bescherming voor werknemers, beperking van het gebruik van antibiotica en het verhogen van normen voor dierenwelzijn.

Credit: Firn / Shutterstock.com

BANKEN EN INDUSTRIËLE VEETEELTBEDRIJVEN IN DE SCOPE VAN DIT RAPPORT

BANKEN IN SCOPE

De volgende Nederlandse banken vallen binnen het bereik van dit onderzoek:

- Rabobank
- ING
- ABN Amro

Banken die niet meegenomen zijn vanwege gebrek aan gegevens:

- Bunq
- DHB Bank
- Knab
- Regiobank
- SNS Bank
- Triodos Bank

Dit onderzoek is hoofdzakelijk gebaseerd op gegevens uit financiële databases, die alleen gesyndiceerde financiering vermelden. De onderzoekers hebben geprobeerd bilaterale financiering te identificeren via jaarverslagen, bedrijfsmeldingen, mediadossiers en andere bronnen. Soms worden dergelijke transacties echter niet openbaar gemaakt door het bedrijf. Daarom is het mogelijk dat wanneer er geen financiering van industriële veehouderijbedrijven werd gevonden, de financiële instelling óf geen financiering verstrekt aan deze industriële veehouderijbedrijven, óf het mogelijk is dat bilaterale financiering is verstrekt die niet is bekendgemaakt en daarom niet is gevonden in ons onderzoek. Daarom kunnen we niet met 100 procent zekerheid zeggen dat banken geen financiering verstrekken aan industriële veehouderijbedrijven.

Het onderzoek heeft wel onthuld dat Triodos aandelen ter waarde van \$37 miljoen had geïnvesteerd in Danone, per maart 2023, maar er werden geen andere vormen van financiering van grote veehouderijbedrijven gevonden voor Triodos.

DATABASE BRONNEN

Feedback EU gaf samen met zusterorganisatie Feedback Global en Greenpeace de opdracht aan non-profit onderzoeksbureau Profundo de financiers van industriële veehouderijbedrijven in kaart te brengen. Bij het financiële onderzoek werd gebruik gemaakt van Refinitiv, Bloomberg, IJGlobal, Trade Finance Analytics, bedrijfspublicaties, bedrijfsregisters en media-archieven om financiële relaties te identificeren. De data zijn gerelateerd aan de financiering van het gehele bedrijf en niet aan specifieke sectoren. Verdere uitleg over de methodologie wordt gegeven in het rapport *Bankrolling the Butchers* van Feedback in Annex 2³⁷.

INDUSTRIËLE VEETEELTBEDRIJVEN IN SCOPE

55 industriële veeteeltbedrijven vielen binnen de reikwijdte van dit rapport. De lijst van bedrijven binnen het bereik was gebaseerd op onderzoek van Profundo, in opdracht van Friends of the Earth. Profundo analyseerde welke de grootste veehouderijbedrijven waren in vier belangrijke sectoren. In sommige gevallen was er overlap tussen de lijsten: hetzelfde bedrijf was een van de grootste producenten/verwerkers in meerdere categorieën. Zo kwam er een lijst tot stand met uiteindelijk 55 bedrijven. De volledige lijst is terug te vinden in 'Bankrolling The Butchers'.³⁸ In dit rapport leggen we de nadruk op vijf van de grootste vleesproducenten ter wereld, varkensvlees, pluimvee en rund gecombineerd, gebaseerd op de lijst van 55 en het Emissions Impossible rapport.³⁹

VARKENSVLEES

De vijftien grootste varkensvleesproducenten, gebaseerd op Pig Progress (2021, June 18), 'Who are the world's mega pork producers?', online: <https://www.pigprogress.net/world-of-pigs/who-are-the-worlds-mega-pork-producers/>

PLUIMVEE

De vijftien grootste pluimveeproducenten, gebaseerd op Watt Poultry International (2021, October), 'World's top 50 broiler producers', p. 6-8, online: https://poultryunion.org/f/poultryint202110-dl_1.pdf

RUNDVLEES

De tien grootste rundvleesproducenten, gebaseerd op verschillende bronnen (er was geen openbare ranglijst van de grootste producenten beschikbaar).

ZUIVEL

De vijftien grootste zuivelproducenten, gebaseerd op IFCN Dairy (2021, December 10), 'People, planet and profit of the top 20 dairy processors', Press release, online: <https://ifcndairy.org/top-dairy-processors-commit-to-climate-goals/>

DIERVOEDER

De tien grootste diervoederproducenten, gebaseerd op gegevens van Feed Strategy (2022, September 8), 'Top Feed Companies: 144 global producers rank in 2022', online: <https://www.feedstrategy.com/business-markets/feed-production-by-region/article/15443042/top-feed-companies-144-global-producers-rank-in-2022>

SOJAHANDELAREN

De vijf grootste sojahandelaren, gebaseerd op gegevens van Trase.earth (2023), 'Supply chains', online: <https://supplychains.trase.earth/explore>

OVERZICHT FINANCIERING DOOR NEDERLANDSE BANKEN

Financiering van de 55 grootste veeteelt en veevoerbedrijven door Nederlandse banken in de periode 2015–2022.
(in miljoenen US dollars)

	Obligatie Uitgiften	Zakelijke Leningen	Doorlopend Krediet	Aandelen Uitgiften	Totaal
ABN Amro	\$347	\$447	\$3,185		\$3,978
WH Group			\$42		\$42
Tyson Foods		\$79			\$79
ForFarmers			\$85		\$85
Vion Food Group	\$29	\$111	\$61		\$201
FrieslandCampina	\$71		\$230		\$301
Cargill			\$365		\$365
Bunge	\$96		\$285		\$381
ADM - Archer Daniels Midland			\$571		\$571
COFCO Group		\$257	\$699		\$957
Louis Dreyfus Company	\$150		\$847		\$997
Rabobank	\$2,114	\$5,681	\$7,529	\$91	\$15,415
Perdue Farms			\$25		\$25
Danone		\$26	\$0		\$27
Guangdong Haid Group		\$50			\$50
Muyuan Foodstuff		\$50			\$50
Seaboard		\$15	\$38		\$54
Vion Food Group			\$61		\$61
New Hope Group		\$64			\$64
Land O'Lakes			\$69		\$69
ForFarmers			\$85		\$85
Glanbia				\$91	\$91
Minerva	\$133				\$133
Koch Foods		\$79	\$70		\$149
DMK Deutsches Milchkontor	\$101		\$77		\$178
Nestlé		\$222	\$55		\$278
Inner Mongolia Yili			\$300		\$300
Marfrig	\$221	\$25	\$65		\$311
DFA - Dairy Farmers of America	\$88	\$70	\$190		\$348
Fonterra Cooperative Group		\$26	\$349		\$376
FrieslandCampina	\$71		\$317		\$389
China Mengniu Dairy	\$84	\$201	\$200		\$485
Cargill	\$76		\$465		\$542
Le Groupe Lactalis		\$432	\$190		\$622
ADM - Archer Daniels Midland	\$89		\$563		\$652
CP Group		\$644	\$22		\$666
Agropur		\$338	\$344		\$682
Bunge	\$103		\$605		\$708
Saputo	\$53	\$329	\$333		\$715
WH Group	\$145	\$183	\$459		\$786
Louis Dreyfus Company		\$63	\$886		\$949
COFCO Group		\$804	\$643		\$1,447
JBS	\$408	\$1,077	\$288		\$1,773
Tyson Foods	\$543	\$980	\$829		\$2,352

	Obligatie Uitgiften	Zakelijke Leningen	Doorlopend Krediet	Aandelen Uitgiften	Totaal
ING Group	\$4,901	\$2,144	\$8,605		\$15,650
Perdue Farms			\$25		\$25
Fonterra Cooperative Group		\$26			\$26
ForFarmers			\$68		\$68
DFA - Dairy Farmers of America		\$27	\$67		\$94
JBS		\$56	\$64		\$120
Marfrig	\$136				\$136
DMK Deutsches Milchkontor	\$190		\$9		\$200
WH Group		\$21	\$249		\$271
Cargill	\$47		\$549		\$597
Le Groupe Lactalis		\$432	\$190		\$622
FrieslandCampina	\$71	\$353	\$317		\$741
Louis Dreyfus Company	\$178	\$144	\$498		\$820
ADM - Archer Daniels Midland			\$1,104		\$1,104
Bunge	\$214		\$921		\$1,135
COFCO Group		\$980	\$549		\$1,529
Danone	\$1,510	\$104	\$681		\$2,295
Nestlé	\$2,554		\$3,312		\$5,866
Grand Total	\$7,362	\$8,272	\$19,319	\$91	\$35,043

REFERENCES

- 1 Roser, M. (2023, September 26). *How many animals get slaughtered every day?*. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/how-many-animals-get-slaughtered-every-day>
- 2 Shahbandeh, M. (2023, October 30). *Global Meat Industry Value Projection, 2021-2027*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/502286/global-meat-and-seafood-market-value/>
- 3 Shahbandeh, M. (2023a, September 19). *Global meat consumption by type*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/274522/global-per-capita-consumption-of-meat/>
- 4 Vleesnota 2023: Vleesconsumptie is Verder Gedaald in 2022. WUR. (2023, October 4). <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksinstituten/economic-research/show-wecr/vleesnota-2023-vleesconsumptie-is-verder-gedaald-in-2022.htm>
- 5 Ritchie, H., Rosado, P., & Roser, M. (2023, January). *Meat and dairy production*. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/meat-production>
- 6 Sánchez Nicolás, E., & Sprick, C. (2022, May 29). *Dismay over EU plans to keep paying to promote meat*. EUobserver. <https://euobserver.com/green-economy/155052>
- 7 Marktaandeel. Banken.nl. (n.d.). <https://www.banken.nl/bankensector/marktaandeel> geraadpleegd: 27 februari 2024
- 8 Chavkin, S. (2023, June 20). *Despite billions tied to clean supply chains, China's Cofco still turns to deforesters*. Mongabay Environmental News. <https://news.mongabay.com/2023/06/despite-billions-tied-to-clean-supply-chains-chinas-cofco-still-turns-to-deforesters/>
- 9 *Een schimmige sojaketen*. Milieudefensie. (2021). <https://milieudefensie.nl/actueel/een-schimmige-sojaketen.pdf>
- 10 GRAIN and the Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP). (2018, July 18). *Emissions impossible: How big meat and dairy are heating up the planet*. GRAIN. <https://grain.org/article/entries/5976-emissions-impossible-how-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet>
- 11 CDP. (2017). *The Carbon Majors Database*. The Carbon Majors Database CDP Carbon Majors Report 2017. <https://cdn.cdp.net/cdp-production/cms/reports/documents/000/002/327/original/Carbon-Majors-Report-2017.pdf>
- 12 JBS 2020 Management Report and Financial Statements. (2021). <https://archive.ph/BbbtF>
- 13 Ritchie and Roser (N.D.) *Greenhouse Gas Emissions by Country*, <https://ourworldindata.org/greenhouse-gas-emissions#greenhouse-gas-emissions-by-country> geraadpleegd: 27 februari 2024
- 14 GRAIN and the Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP). (2018, July 18). *Emissions impossible: How big meat and dairy are heating up the planet*. GRAIN. <https://grain.org/article/entries/5976-emissions-impossible-how-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet>
- 15 Freitas, T. (2022, November 10). *JBS confirms report it bought 8,785 cows from illegal farms (1)*. Bloomberg Law. <https://news.bloomberglaw.com/esg/jbs-confirms-report-it-bought-8-785-cows-from-illegal-farms-1>
- 16 Tyson Foods, inc., Annual Report 2020. (2021b). https://s22.q4cdn.com/104708849/files/doc_financials/2020/ar/Tyson-2020-10K.pdf
- 17 Feedback Europe. (2023, January). *Briefing: Rabobank's financial services to the global meat and dairy companies fuelling climate change*. <https://feedbackeurope.org/wp-content/uploads/2023/01/Final-Briefing-Rabobanks-financial-services-to-the-global-meat-and-dairy-companies-fuelling-climate-change.pdf>
- 18 Feedback Global. (2020, April). *It's big livestock versus the planet: case to cut off meat and dairy corporations' financial fodder*. <https://feedbackglobal.org/wp-content/uploads/2020/04/Feedback-Big-Livestock-versus-the-Planet-Final-April-2020.pdf>
- 19 *Tyson Foods announces plans for additional production facilities for its international business*. GlobeNewswire News Room. (2020, November 10). <https://www.globenewswire.com/en/news-release/2020/11/10/2123638/7106/en/Tyson-Foods-Announces-Plans-for-Additional-Production-Facilities-for-Its-International-Business.html>
- 20 Feedback Europe. (2023, January). *Briefing: Rabobank's financial services to the global meat and dairy companies fuelling climate change*. <https://feedbackeurope.org/wp-content/uploads/2023/01/Final-Briefing-Rabobanks-financial-services-to-the-global-meat-and-dairy-companies-fuelling-climate-change.pdf>
- 21 *Cargill: The Worst Company in the world*. Mighty Earth. (2019, July). <https://www.mightyearth.org/wp-content/uploads/Mighty-Earth-Report-Cargill-The-Worst-Company-in-the-World-July-2019.pdf>
- 22 *Soy & cattle deforestation*. Mighty Earth. (n.d.). <https://www.mightyearth.org/soy-and-cattle-tracker/> geraadpleegd: 27 februari 2024

- 23 *Our Operations: Our operations in five countries of North and South America, supported by our international Offices, help feed the world.* Marfrig. (n.d.). <https://www.marfrig.com.br/en/our-operations>
- 24 GRAIN and the Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP). (2018, July 18). *Emissions impossible: How big meat and dairy are heating up the planet.* GRAIN. <https://grain.org/article/entries/5976-emissions-impossible-how-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet>
- 25 Ritchie, H., Roser, M., & Rosado, P. (2020). CO₂ and greenhouse gas emissions. *Our world in data.*
- 26 GRAIN and the Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP). (2018, July 18). *Emissions impossible: How big meat and dairy are heating up the planet.* GRAIN. <https://grain.org/article/entries/5976-emissions-impossible-how-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet>
- 27 *Corporate profile.* Minerva Foods. (n.d.). <https://ri.minervafoods.com/en/corporate-profile/> geraadpleegd: 27 februari 2024
- 28 GRAIN and the Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP). (2018, July 18). *Emissions impossible: How big meat and dairy are heating up the planet.* GRAIN. <https://grain.org/article/entries/5976-emissions-impossible-how-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet>
- 29 *CO2 emissions by country.* Worldometer. (n.d.). <https://www.worldometers.info/co2-emissions/co2-emissions-by-country/> geraadpleegd: 27 februari 2024
- 30 Poore, J., & Nemecek, T. (2018). Reducing food's environmental impacts through producers and consumers. *Science*, 360(6392), 987-992. <https://doi.org/10.1126/science.aag0216>
- 31 Batista, F. (2021, April 19). *JBS expands plant-based food products with Vivera acquisition.* Bloomberg.com. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-04-19/jbs-expands-plant-based-food-products-with-vivera-acquisition>
- 32 Groot, J. & Sie, P. (2023, March 30). *Ontbossing en Klimaat: Pensioenfondsen Trekken Zich Terug Uit Vleesindustrie.* FD. <https://fd.nl/financieel-markten/1471471/ontbossing-en-klimaat-pensioenfondsen-trekken-zich-terug-uit-vleesindustrie>
- 33 Geijer, T. (2023, January 18). *De weg naar een co2 neutrale vlees- en zuivelsector is allesbehalve vanzelfsprekend.* ING. <https://www.ing.nl/zakelijk/sector/food-agri/de-weg-naar-een-co2-neutrale-vlees-en-zuivelsector> geraadpleegd: 27 februari 2024
- 34 *Big livestock's big greenwash – Techno-fixes.* Big Livestock's Big Greenwash – Lifting the curtain on greenwashing tactics by Big Livestock. (2023, January 24). <https://biglivestockgreenwash.com/tactic/techno-fixes/>
- 35 *Climate Policy Rabobank Group.* Banktrack. (2024, January). https://www.banktrack.org/download/climate_policy_8/240208_rabobanks_climate_policyjan2024.pdf
- 36 Groot, J. & Sie, P. (2023, March 30). *Ontbossing en Klimaat: Pensioenfondsen Trekken Zich Terug Uit Vleesindustrie.* FD. <https://fd.nl/financieel-markten/1471471/ontbossing-en-klimaat-pensioenfondsen-trekken-zich-terug-uit-vleesindustrie>
- 37 Feedback Global. (2023, November). Bankrolling the butchers – The role of UK banks in financing industrial meat and dairy corporations. <https://feedbackglobal.org/wp-content/uploads/2023/11/Feedback-2023-Bankrolling-the-Butchers-report.pdf>
- 38 Feedback Global. (2023, November). Bankrolling the butchers – The role of UK banks in financing industrial meat and dairy corporations. <https://feedbackglobal.org/wp-content/uploads/2023/11/Feedback-2023-Bankrolling-the-Butchers-report.pdf>
- 39 GRAIN and the Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP). (2018, July 18). *Emissions impossible: How big meat and dairy are heating up the planet.* GRAIN. <https://grain.org/article/entries/5976-emissions-impossible-how-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet>

Over Feedback EU

Feedback EU is een campagne organisatie die zich richt op de thema's voedsel en klimaat. We doen onderzoek, voeren campagne en organiseren evenementen om met elkaar in gesprek te gaan. Met systeemdenken verbinden wij dagelijkse problemen rondom eten aan oneerlijke machtsstructuren en tegenstrijdig beleid. Onze missie is dat er minder vlees, zuivel en kweekvis wordt geproduceerd en gegeten, dat er minder voedselverspilling plaatsvindt en dat lokale voedsel initiatieven en economieën opbloeien.

Feedback EU betracht de grootst mogelijke zorgvuldigheid bij het verzamelen van informatie en het opstellen van publicaties, maar kan niet garanderen dat dit rapport volledig is. Het is sterk afhankelijk van secundaire bronnen die hier te goeder trouw zijn weergegeven. Feedback EU aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor fouten in de gebruikte bronnen en beweert niet dat genoemde organisatie of persoon bewust schuldig is aan een misstand of een schending van beleid of dat een genoemd bedrijf enig wangedrag heeft begaan.

Gepubliceerd: Februari 2024

Feedback EU

Eindredactie: Astrid van Unen

Vormgeving: Garth Stewart

Citaat: Feedback EU, 2024. Klimaatimpact van het grote geld – de rol van Nederlandse banken in de financiering van 's werelds grootste vleesproducenten

www.feedbackeurope.nl
[@feedback_europe](https://twitter.com/feedback_europe)

Geregistreerd in Nederland: 83634096

